

NOCTUINUS

LINGUA LATINA

W. H. D. ROUSE

S. O. ANDREW

NOCTUINUS

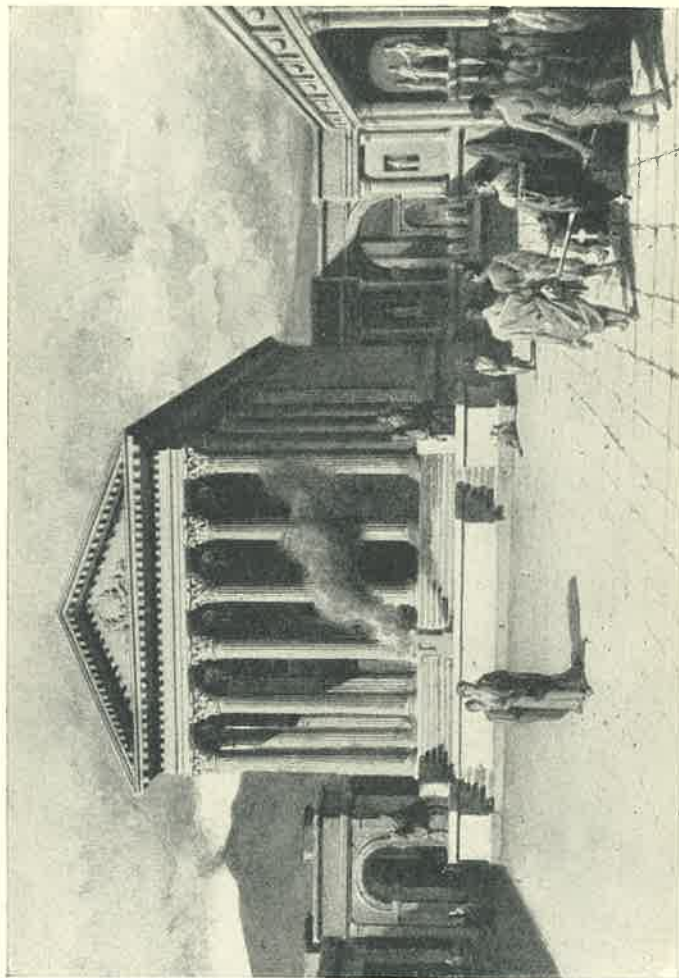
R. B. APPLETON

EducationLibrary

F03.
14
APP

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

TEMPLUM RÔMÂNUI

LINGUA LATĪNA

NOCTUĪNUS

Dramatic Dialogues

BY

R. B. APPLETON, M.A.

*Chief Classical Master at the
Perse School*

OXFORD

AT THE CLARENDON PRESS

1926

PRESS MARK.

Press Letter.....
Shelf No.....
Book No.....

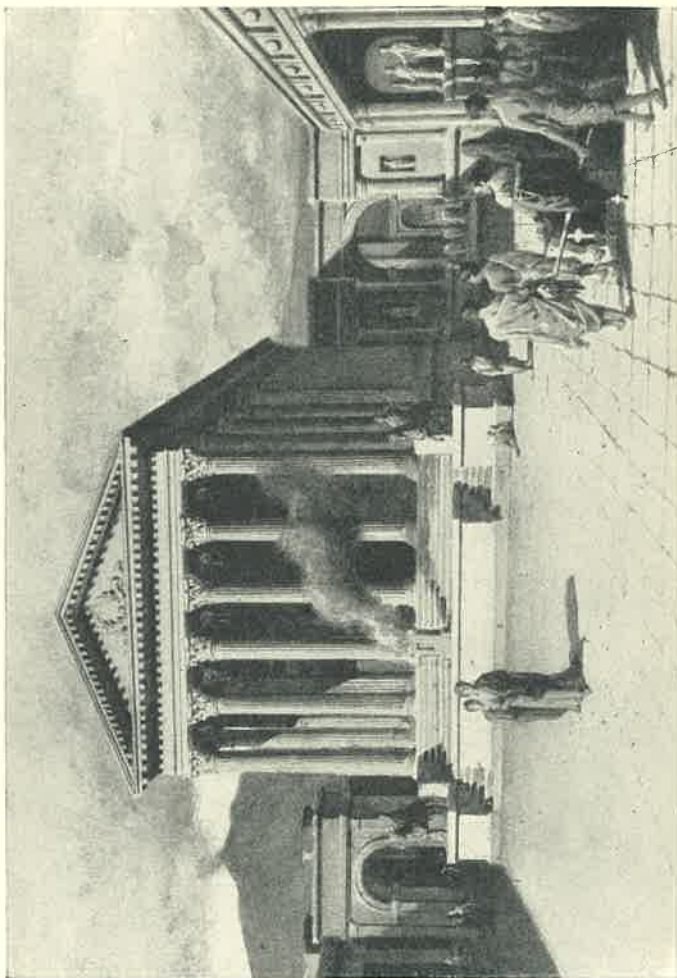
F03-14
APP

Edu

1/9 mt-

PRES

Press Lett
Shelf No.
Book No.

TEMPLUM RÔMÂNUM

LINGUA LATĪNA

NOCTUĪNUS

Dramatic Dialogues

BY

R. B. APPLETON, M.A.

*Chief Classical Master at the
Perse School*

OXFORD

AT THE CLARENDON PRESS

1926

Oxford University Press
London Edinburgh Glasgow Copenhagen
New York Toronto Melbourne Cape Town
Bombay Calcutta Madras Shanghai
Humphrey Milford Publisher to the UNIVERSITY

Printed in England at the OXFORD UNIVERSITY PRESS
By John Johnson Printer to the University

PREFACE

THESE little pieces are included in the *Lingua Latina* series in response to the repeated demand for more plays of the type of *Ludi Persici*.

The book is intended for one term's work only, for the author feels very strongly that the pupil should not be fed upon pre-digested food for longer than is necessary. The existence of this book will be justified if it helps to facilitate and to accelerate the pupil's progress when he comes to read classical writers themselves.

Sincere thanks are due to the Reader of the Clarendon Press, whose vigilance has saved me from several linguistic indiscretions, also to my colleague, Mr. F. H. Hambleton, for the sketches used in making the tail-pieces, and to my friend and Head Master, Dr. W. H. D. Rouse, for his kindness in reading the proofs and making many suggestions.

R. B. A.

CONTENTS

	PAGE
Alvārium	11
Camēlus	16
Equōrum mangō	21
Pilulae	24
Porcus	30
Gruēs	33
Sacerdōs	37
Rūsticus	44
Valētudinārium	49
Simulācrum	52

LIST OF ILLUSTRATIONS

	PAGE
Templum Rōmānuū. [Photograph Brogi.]	<i>Frontispiece</i>
Māgna erit turba variōrum hominum. [Photograph Alinari.]	10
Cōsul ad templum dēdicandum prōgreditur. Duo lictōrēs fascēs in umerīs portant	13
Fascēs	13
Mercātōrēs per dēserta Libyae iter mercandī causā faciunt. [Photograph by Mr. R. Gorbald.]	17
Camēlus onerātur	18
Spādix ex Boeōtiā allātus	22
Rūs quod laudat Horātius. [From the painting by Edward Lear.]	24
Pauper. [Capitoline Museum.]	25
Dives quīdam in dēversōriō recumbit	29
Dominus Noctuinī aprum interficit. [Photograph Alinari.]	35
Māgnificētia aedium rēgiārum	39
'Sunt quōs curriculō pulverem Olympicum collēgisse iuvat, mētaque fervidīs evītāta rotīs'	40
Pontifex Māximus	43
Haedus rūstici	45
Ego equum tenēbō	47
Advenīte, puerī! Quadrimum dēprōmite Falernum	54

INTRODUCTION

THESE 'dramatic dialogues' are an attempt to provide interesting reading in Latin for the second year. They are meant to be read in one term, preferably the third term of the year. The second term may be occupied with *Ludi Persici*, in which there is more action, and therefore more joy for small boys, than in the present volume.

After the pieces have been read and explained in the usual manner, the teacher should consistently—after the reading of each piece—insert a whole lesson of oral practice, by question and answer, upon this or that construction involved. If this be consistently done, a good class will become master of the whole of the regular Latin syntax in a comparatively short space of time. But without oral practice there is no magic virtue in this book.

R. B. A.

Magna erit turba variorum hominum

ALVĀRIUM.

DRĀMATIS PERSONAE.

Noctuīnus (puerulus). Mater eius. Furēs duo.

SCAENA PRĪMA.—*Cubiculum Noctuīnī.*

Mater. [*Prīmā lace cubiculum intrat.*] Expergiscere, Noctuīne! Sōl iam oritur, et hodiē tempore surgendum est tibi sī ad templum dedicandum ire vis. Fēstinā igitur.

Noctuīnus. [*In lectō cubāns.*] Quod templum dicis, māter?

Mater. Nōne meministi? Hērī tibi dixi fore ut hodiē dīvō Augustō templum dedicārētur, et pompam spectāre dixisti tē velle. Tē adfore prōmisi, sī modo māne sur-rexissēs.

Noctuīnus. [*Ē lectō salit.*] Meminī nunc! Quālis erit pōmpa? Aderuntne milites, et flāminēs capite velātō?

Mater. Aderunt. Nam milites turbam adstantium cohibebunt nē in aedem irruant, et flāminēs sacra facient. Tunicam igitur indue, nē diūtius nūdus morēris. Gravē-dinem oportet cavēre.

Noctuīnus. [*Tunicam induēns.*] Euge! Euge! Mox parātus erō. Dic mihi, sōdēs, quid praetereā spectātūrī simus.

Mater. Māgna erit turba variōrum hominum, nam multi undique convenient saltandī bibendīque causā. Sed collum nōn lavisti. Fēstinā lentē, ut prōverbium. Sordidum puerulum mēcum nōn addūcam. Nunc comās pecte, nē incomptus esse videāris.

Noctuīnus. Iam parātus sum. Statim proficiscāmur.

[*Exeunt unā.*]

SCAENA SECUNDA.—*In forō.*

Noctūnus. Ō māter, spectā milites, spectā sacerdōtes!
Ut gaudeō quod mē addūxisti! Quī sunt illī quī bigīs
vehuntur?

Māter. Flāminēs sunt, quibus praeest Pontifex Māxi-
mus. Sed tacē, cōsul ipse iam ad templum dēdicandum
prōgreditur.

Noctūnus. Dic, quaesō, quī sunt illī quī cōsulem
antecedunt? et quid in umerīs portant?

Māter. Licōrēs sunt quī fascēs, ut appellant, ante
cōsulem portant. Hī fascēs, ut vidēs, multae virgae
sunt inter sē alligatae et secūrī circumdatae. Licōrēs
eōs ante cōsulem portant, signum potestātis cōsulāris;
cōsulī enim licet maleficōs virgīs caedere, nec nōn
secūrī obtruncāre.

Noctūnus. Quid facit ille homō quī baculum per aēra
hūc illūc agitāt?

Māter. Ille est augur. Lituū manū tenet, quō
regiōnem ad templum dēdicandum dēterminat. Sed
verecor nē ritūs sollemnis tē taedeat. Ad laevam eāmus,
ubi plebs carmine et vīnō diem fēstum celebrat.

[*Ad aliam partem fori prōcēdunt ubi summā laetitā,
māgnīs clāmōribus rēs geruntur.*]

Noctūnus. Audi, māter, carmen cantant quod ludī
magister nōbis discipulis herī ēdiscendū dedit:

‘Nunc est bibendum, nunc pede liberō
pulsanda tellūs . . .’,

sed ubi es, mea māter, veni, hūc, hūc, tē vocō!

[*Noctūnus mātrem nēquāquam diū quacit. Tandem
in proximum hortum vagātus, ubi multa alvāria
stābant, quōrum nōn nulla vacua erant, paululūm
obdormire cōstituit et in vacuum alvārium
irrēpit.*]

Cōsul ad templum dēdicandum prōgreditur. Duo licōrēs
fascēs in umerīs portant

Fascēs

SCAENA TERTIA.—*In hortō.*

[*Noctūnus in alvāriō dormit : mediā nocte duo fūrēs mellis furandī causā hortum intrant.*]

Fūr primus. Plūrima adsunt alvāria. Optima spolia capiēmus.

Fūr alter. Sed cautē agendumst. Experiāmur quid optimum sit alvārium.

Fūr primus. Audīvī equidem gravissimum alvārium esse optimum.

Fūr alter. Rēctē dicis. Invicem igitur singula tollāmus ut quid gravissimum sit inveniāmus.

[*Fūrēs alvāria invicem tollunt : tandem ad alvārium in quō Noctūnus latet perveniunt.*]

Fūr primus. Gravissimum est hoc ; auferāmus igitur.

Fūr alter. Bene ! Facile inter nōs portābimus. Prōcēde tū, ego sequar.

[*Fūrēs alvārium sublātum auferunt : mox Noctūnus, manū ex alvāriō extentā, capillum furis priōris vehementer vellit.*]

Fūr primus. In malam rem, furcifer ! Cūr capillum mihi vellis ?

Fūr alter. Satisne sānus es ? Quōmodo capillum tibi vellere possum ? Ambābus manibus ūtor ut alvārium portem.

[*Noctūnus, manū iterum extentā, capillum posterioris furis vellit.*]

Fūr alter. Dī tē perdant, improbissime ! Primō dicis mē capillum tibi vulsisse, et nunc tū ipse capillum mihi vellis.

Fūr primus. Egōne capillum tibi vellō ? Mentiris scelerātissime ! Alvārium ita portō ut collum paene

frangam ; vix possum viam ante oculōs meōs vidēre, sed dicis mē capillum tibi vellere.

[*Noctūnus capillum priōris furis iterum vellit.*]

Fūr primus. [*Alvāriō dēpositō.*] Corvōs in cruce pascās, pessime ! Accipe calcem !

[*Rixa inter fūrēs oritur : dum inter sē pūgnant, Noctūnus ex alvāriō clāpsus domum refugit.*]

CAMĒLUS.

DRĀMATIS PERSONAE.

Noctūnus (adulēscēns). Mercātor. Praetor.
Causidicus.

SCAENA PRĪMA.—*In Aegyptō.*

[*Noctūnus per vastas solitudinēs Aegypti iter faciēns
mercātōrī miseris confectō occurrit.*]

Noctūnus. Salvus sis, amice. Nōne camelum
amīsisti?

Mercātor. Dī tē ament, advena. Āmisī quidem, itaque
dolore confectus sum. [*Pectus plangit.*] Ō mē miserrī-
mum, infelicissimum! Mala fāta semper mē sequuntur;
Mercurius numquam mē adiuvat! Male mihi cessērunt
hesterna negōtia; hodiē ipsum camelum amīsī. Mānsue-
tissimus ac mihi cārissimus erat camelus. Ō mē mise-
rum! Nūquam gentium alius erat tam bonus camelus.
Ō mī camēle, numquam antea percēpī quam cārus mihi
sis. Sed dic, amābō, advena, ubi videris.

Noctūnus. Nōne alterō oculō captus erat?

Mercātor. Ita enim vērō. Multis abhinc annīs, dum
per dēserta Libyae iter mercandī causā facimus, vespa
aeuleō eum pupugit, ex quō alterō oculō est captus. Sed
dic, amābō, ubi sit.

Noctūnus. Nōne alterō pede claudicābat?

Mercātor. Ita enim vērō. Lapillus ungulae infixus olim
pedem volnerāvit.

Noctūnus. Nōne ūnus ei dēerat dēns?

Mercātor. Meum ecastor camelum vīdisti. Dic, obsecrō,
ubi videris.

Noctūnus. Nōne ā sinistra melle, frūmentō ā dextrā
onerātus erat?

Mercātōrēs per dēserta Libyae iter mercandī causā faciunt.

Mercātor. Nōn dubium est quīn meus sit camelus. Me
eum perdidisse putāvī, sed ut gaudeō quod invenistī ac
mihi reddere potes!

Noctūnus. Reddere tibi nōn possum, namque camelum
tuum numquam vīdī.

Mercātor. Mentiris, improbissime! Quōmodo omnia de camēlō nōssēs sī numquam vīdissēs?

Noctūnus. Mē omnia nōsse de camēlō nōn negāvi, sed vīdisse modo. Quōmodo, quaeris, hoc fieri potest? Nihil simplicius est, nam ā puerō oculis meis ūti soleō.

Camēlus onerātur.

Mercātor. Verba mihi dās, pessime. Primō negās tē vīdisse, deinde tē oculis ūti cōfiteris. Crēdō tē camēlum nōn modo vīdisse sed etiam interfēcisse et gemmās quās portābat abstulisse.

Noctūnus. Ut iam dixi, neque camēlum neque gemmās umquam vīdi.

Mercātor. Fābulae! Neque ego neque quisquam alius tibi crēdet. Ad praetōrem tē rapiam et tē de fūrtō accūsābō. Camēlum interfēcisti gemmāsque abstulisti. Veni mēcum, rem apud praetōrem agēmus. [Exeunt.]

SCAENA SECUNDA.—*Tribūnal praetōris.*

[*Adsunt mercātor, Noctūnus, praetor, causidicus, iudicēs.*

Mercātor est petitor, qui Noctūnum accūsat, sed causidicus orationem pro mercatore habet. Noctūnus reus ipse se defendit. Praetor togā praetextā amictus in sellā curuli sedet, iudicēs in subselliis.]

Praetor. Omnēs, quī debent, videntur adesse. Quis est petitor quī reum accūsat?

Mercātor. Ego petitor sum; sed causidicus mihi adest quī orationem pro mē habeat.

Praetor. Incipiat sine morā.

Causidicus. Sī quis umquam, iudicēs, scelus impudenter admisit, hic admisit quem ante oculos vidētis, quī camēlum clientis mei clam abduxit, interfecit, celavit, ut gemmās eās, quās portābat camēlus, grātis adipisceretur. Quōmodo, quaeritis, hoc probāre possum? Nullōs testēs, nullōs arbitrōs, qui rem fieri viderunt, adhibeō. Sed cūr opus est arbitrīs? Reus ipse suis verbis, ore suo, se sceleris arguit. Priusquam vel ūnum verbum ā cliente meo est dictum, hic in vastis solitudinibus Aegypti ei occurrit, certiorem clientem meum facit eum camēlum amisisse, caecum altero oculo camēlum esse affirmat, altero porro pede claudicare, dentem ūnum deesse, frumentō praeterea et melle oneratum esse ultrō addit. Quae singula cōgnōsse numquam potuisset nisi camēlum vīdisset. Reum igitur camēlum vīdisse reus ipse probavit; negavit tamen posteā. Primum advertite mendacium. Idem negavit se camēlum interfēcisse, se gemmās abstulisse negavit. Cūr secundō et tertio mendaciō fidem habētis, cum primō credere recūsētis? Ipsi vōs interrogāte, iudicēs, deinde ex animi sententiā respondēte, atque hunc supplicio digno afficite. Dixi.

Praetor. Audiāmus, sī quid reo dicendum est.

Noctūnus. Carmen fortasse, iudicēs, Horātii poetae
audivistis quod hunc in modum incipit :

Iustum ac tenacem propositi virum
Non civium ardor prava iubentium,
Non voltus instantis tyranni
Mente quatit solidā, neque Auster,
Dux inquieti turbidus Hadriae,
Nec fulminantis magna manus Iovis ;
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.

Sic ego, vir iustus ac innocens, ne Iovis quidem fulmina
timeo, nedum caudicis huius qui pro mercatore orationem
habuit. Cunctis licet rhetoricae artibus utatur ; fronte con-
tracta licet me aspiciat, me

‘Non voltus instantis tyranni
Mente quatit solidā.’

Me innocentem esse scio ; mens sibi conscia recti nihil
 mali timet. Quā re vobis probare me innocentem esse
impavidus conor. Omnia re verā ipsi mercatori iam
exposui, cum me oculis uti a puerō solere dixi. Mercator
scilicet mihi non credidit, et ipse confiteor eum non sine
causā me suspicari. Sed nunc operam do ut vobis
saltem, iudicēs, me verā loqui persuadeam. Nam oculis
usus me cursum camelī vagantis incidisse sciebam,
quia nulla hominis vestigia vidi. Oculis usus camelum
altero oculo esse captum percipiebam, quia herbās utrimque
non momorderat, atque ubicumque momorderat aliquan-
tulum herbae in mediō morsū restabat, ex quō facile erat
conicere unum dentem ei deesse. Oculis similiter usus
camelum claudicare intellexi, quia alterna vestigia humi
non clare impressa apparebant. Formicae denique a
dextrā frequentēs, a sinistrā muscae, certiores me fecerunt
camelum et frumentum et mel portare. Quae cuncta

mercatori dicere poteram, quamquam camelum ipsum
numquam videram, sed quia oculis meis, ut saepenumero
dixi, uti solebam. Dixi.

[*Iudicēs sententiās dant : omnium consensū Noctūnus
absolutus est.*]

EQUORUM MANGŌ.

DRAMATIS PERSONAE.

Noctūnus (adulēscēns). Mangō equorum. Caupo,
tēstis.

[*Noctūnus equō vectus deversorium adit, et intrat.*]

Caupo. Salvus sis, advena. Longumne fecisti iter?

Noctūnus. Salvē tū quoque. Trigintā modo milia
passuum vectus aliquantulum bibere cupio, priusquam
progrediar, nam si quis alius sitiō.

Caupo. Num hodiē progredi in animō est? Nōne
equus iam fessus est?

Noctūnus. Certum est mihi ; Rōmam pervenire hodiē
necesse est ; neque timeo ne quid damni accipiat equus.
Sexagintā milia passuum intrā octō hōrās facile metiri
potest. Cūrā faenum et aquam ei in stabulō adhibeās.
Bonus equus bonō cibō dignus est. Mihi quoque potum
adfer. [*Exit Caupo.*]

Mangō. [*Noctūnum alloquitur.*] Veniam, sodes, mihi
dā quod de equō tē percontor. Mangō sum, qui equos
quam plurimōs emere cupio. Tuumne vendere vis?

Noctuīnus. Minimē verō. Similem ei nōn inveniās etiam si tōtum orbem terrārum perlustres.

Mangō. Itane verō? Qualis est coloris et unde prōgenitus?

Noctuīnus. Spādix scilicet, ex Boeōtiā allātus; ibi enim Glaucus, ut aiunt, hūmānā carne equās alere solēbat, quō ferōciōrēs essent, ē quibus equis spādix meus est prōgenitus.

Spādix ex Boeōtiā allātus.

Mangō. Mira nārrās. Sed nōnne rē verā mihi vendēs? Multum dabō.

Noctuīnus. [*Importūnitāte hominis incēnsus.*] Vendere, ut iam dixi, nōlō. Dabō tamen tibi si conditionēs meas accipere vīs.

Mangō. Quālēs, quaesō, conditionēs dīcis?

Noctuīnus. Equum meum tibi grātis dabō, si tria verbera ā mē accēperis.

Mangō. Mirās nīmīrum conditionēs fers. Sed eas nōn respuō.

Noctuīnus. Tēstem habēre dēbemus. [*Caupōncm vocat, cui conditionēs pacti expōnit.*]

Caupō. Ego tēstis sum equum proprium fore mangōnis cum tria verbera ā tē accēperit.

Noctuīnus. [*Flagellum capit et mangōnem alloquitur.*] Prīmamne plāgam iam accipere vīs?

[*Mangōne cōsentiente Noctuīnus summīs viribus plāgam dat.*]

Mangō. Ōh, vae tergō meō! Ōh! Ōh! Ut validus es lōrārius!

Noctuīnus. Ut eiulās! Sed vīsne secundam plāgam statim accipere?

[*Mangōne iterum cōsentiente, Noctuīnus etiam māiōre vi plāgam dat.*]

Mangō. Iūppiter! Excrucior! Ōh! Ōh! tergum meum! Vix stāre possum prae dolore. Sed tertiam, obsecrō, statim mihi dā.

Noctuīnus. Minimē verō. Nam si tertiam haud dederō, equus erit meus.

PILULAE.

DRĀMATIS PERSONAE.

Noctuīnus (iuuenis). Pauper. Caupō. Dīves
quīdam.

SCAENA PRĪMA.

[*Noctuīnus rūri ambulāns pauperi cūdam occurrit.*]

Noctuīnus. Ut agrī hodiē rident! Sōl in caelō
nitet, pipilant avēs, rivī fluentēs susurrant. Quis in

Rūs quod laudat Horātius.

oppidō habitāret, si rūri liceret? Nōn male dicit
Horātius :

‘Beātus ille qui procul negōtiis
ut prīscā gēns mortālīum,
paterna rūra bōbus exercet suis,
solūtus omni faenore.’

Sed quis hic viātor? Miserrimus videtur esse. Heus tū
salvē! Quid tibi rei est?

Pauper

Pauper. Salvē! Nōn bonō sum animō. Iam duodecim milia passuum ambulāvī; est mihi uxor domī, septemque libērī quī omnēs cibō carent, neque ipse hōs duo diēs quicquam ēdi.

Noctūnus. Pecūniam adipiscī vīs? Nihil facilius est.

Pauper. Irridēs mē, domine. Semper lūibriō sum divitibus.

Noctūnus. Neque tē irridēō, neque dīves sum. Sed sī pecūniam adipiscī vīs, libenter tibi dīcam quid sit faciendum.

Pauper. Velim dīcās, domine. Nam ego sī quis alius pecūniā egeō.

Noctūnus. Nōn diūtius egēbis, nam sī praecepta mea fidēliter secūtus eris, centum dēnariōs tibi dabō.

Pauper. Iūppiter! Sī centum dēnariōs dabis in caelum rēbō. Dīc modo quid iubeās.

Noctūnus. Animum igitur attende! Nōn procul distat hinc oppidum quoddam. Ad hoc oppidum prōgredere, et cum intrāveris, ad optimum dēversōrium tē cōfer. Cēnam iubē appōnere sumptuōsam; deinde cum cēnāveris simulā tē aegrōtāre. Ego tunc intrābō, tū autem nōlī mē agnōscere, sed omnibus interrogātiōnibus meis 'Ita' respondē.

Pauper. Mira praecipis, neque intellegō quōmodo pecūniam adipiscī hōc modō possim. Sed faciam, sī ita iubēs.

Noctūnus. Cūrā faciās. Ego pecūniam tibi dabō.

[*Pauper prōgreditur. Noctūnus in agrōs diversus pilulās parvās ex argillā facit.*]

SCAENA SECUNDA.—*In Dēversōriō.*

Pauper. [*Sēcum loquitur.*] Tam fessus sum itinere ut quō eam vix videam: sed nāsus mihi viam indicat, nam cibum olfaciō. [*Clāmat.*] Heus tū, ubi es? Licetne hic cēnāre?

Caupō. Salvus sis, advena. Cēnam modicam appōnere possum, sed asper est victus.

Pauper. Neque pāvōnem neque turdōs quaerō. Homō ēsuriēns būbulam nōn spernit.

Caupō. Facētē dictum! Sed nōn omnīnō dēest penus. Sunt mihi ostreae, bōlētī, haedīna, olera multa. . . .

Pauper. Satis. Quae potes, statim appōne, namque māgnopere ēsuriō. Vīnum quoque cūrā optimum adferās, aut Massicum aut Falernum.

Caupō. Statim appōnētur. Recumbe modo. [*Exit.*]

Pauper. [*Convīvam alium aspicit.*] Salvē, domine! Nōnne bonum est cibum dēgustāre post longam famem?

Dives quīdam. [*Qui cibum suum timidē ac cautē tractat.*] Bonum, crēdō, eis quī sine detrīmentō geniō indulgēre possunt.

[*Caupō cēnam pauperī appōnit, qui avidē ēsse incipit.*]

Pauper. Geniō indulgēre hūmānum est, atque, ut dicit Terentius noster,

'Nihil hūmānī aliēnum ā mē putō.'

Dives. Melius mē dēscribunt ea quae Plautus ille dicit:

'Ossa atque pellis sum miserā macritūdine;

neque umquam quicquam mē iuvat quod edō domī.
Tē quoque, ut putō, mox paenitēbit, sī cibum tam avidē devorāveris.

Pauper. 'Cibō bonō nē peperceris' est prōverbium meum.

Dives. [*Sēcum loquitur.*] Dī tē servent! Ut invidēō tibi ventrem!

[*Pauper quam celerrimē multum ēst et multum bibit.*]

Pauper. Fortasse recte admonuisti, nam dolorem sentire incipio. O ventrem meum! O! O! Ex ventre laboro. Numquam antea dolores tam acutos passus sum.

[*Nocturnus intrat et divitem alloquitur.*]

Nocturnus. Aegrotare videtur amicus tuus. Scisne quid rei sit?

Dives. Non amicus est meus; sed non difficile est dicere quamobrem aegrotet. Nuperrime gulam profundissimam explere conabatur.

Nocturnus. O miseros homines, qui gulae temperare non possint. Sed, ut accidit, medicus sum et optimas pilulas mecum habeo. [*Pauperem alloquitur.*] Aegrotasne?

Pauper. Ita.

Nocturnus. Nimisne edisti?

Pauper. Ita.

Nocturnus. Pilulam igitur absorbere. [*Pauper absorbet.*] Nonne iam meliorem es valetudine?

Pauper. Ita enim vero.

Dives. Mirabiles esse videntur pilulae quae morbum tam celeriter sanare possint.

Nocturnus. Mirabiles et pretiosissimae sunt. Si quis post cenam unam modo harum pilularum absorbet, quidlibet licet esse, et crudum pavonem, ut aiunt, ad balneum portare.

Dives. Magnopere velim habere. Quanti pilulas mihi vendes?

Nocturnus. Ut iam dixi, pretiosissimae sunt, sed quot mecum habeo centum denariis tibi vendam, si re vera emere vis.

Dives. Accipe centum denarios. Pilulas mihi da tanti emptas.

[*Dives cum pilulis abit. Nocturnus centum denarios pauperi dat.*]

Dives quidam in diversorio recumbit.

PORCUS.

DRĀMATIS PERSONAE.

Avārus quīdam. Noctuīnus (iuvenis). Vicīnus.

SCAENA PRĪMA.—*Villa avārī.**Avārus.* Scīsne mē porcū hodiē trucidāsse?*Noctuīnus.* Si dē sonō cōnicerem putārem tē sexcentōs trucidāsse. Tōta hara, tōta villa, immō vērō tōta vicīnitās strepitū complebātur. Nōn fieri poterat quān omnes scirent aliquem porcū trucidāre.*Avārus.* Quā rē tē cōnsulere velim. Nam mōs est apud nōs, si quis porcū trucidāverit, nōn nullam porcīnam vicīnis distribuere, quod facere nōlō. Potesne tū, qui saepenumerō callidum tē praestitisti, efficere ut nōn necesse sit porcīnam vicīnis dare?*Noctuīnus.* [*Sēcūm submissā vōce loquitur.*] Num quis avārior umquam vixit? Nōn pudet eum tantae avāritiae! Rectē dicit Vergilius noster

‘Quid nōn mortālia pectora cōgis,

Auri sacra famēs?’

[*Clārā vōce.*] Deliberātiōnem habet rēs, sed putō mē intellegere quid sit faciendum.*Avārus.* Dic igitur, nam nil mē magis cruciat quam aliquid aliis dare.*Noctuīnus.* Cōnsilium excōgitāvi. Porcū ante aedēs ex uncō suspende. Omnēs scilicet porcū percipient, atque tē porcīnam sibi esse datūrum putābunt. Tū tamen mediā nocte sōlus forās egredere et porcū clam aufer; deinde magnōs clamōrēs fac et clamā fūrem quemdam porcū abstulisse. Hōc modō omnēs intellegent tē porcīnam sibi dare nōn posse.*Avārus.* Callidissimum hominem! grātiās tibi agō quam māximās. Quae praecipis faciam. [*Exit.*]*Noctuīnus.* Ut hominem odī! Spērō eum semper cōnsilium meum optimum esse aestimātūrum!SCAENA SECUNDA.—*Extrā aedēs.*[*Avārus porcū ex uncō suspensūrus adfert.*]*Avārus.* Ut vicīnōs fallam! Porcū hīc suspensum vidēbunt, et mē porcīnam sibi datūrum esse putābunt, sed verba eis dabō, nōn porcīnam. Hahahe! Ut callidum sē praestat Noctuīnus. [*Porcū ex uncō ante aedēs suspendit.*] Sed tacendum est mihi. Aliquem appropinquantem vidēō.*Vicīnus quīdam.* Salvus atque fortunātus semper sis, amice.*Avārus.* Di tē ament, vicīne. Rectēne atque ut vis valēs?*Vicīnus.* Satis bene, dīs grātiās agō. Grandem porcū tē trucidāsse vidēō. Quantās habet pernās, quantum laridī!*Avārus.* Rectē dicis. Aliquantulum tibi crās donābō ut ipse fruāris. Nunc autem intus properō. Multa negotia mihi sunt cōficienda. [*Aedēs intrat.*]*Vicīnus.* Mihi quoque abundum est. Aliis dicam quālem porcū trucidāverit. [*Abit.*][*Noctuīnus ex aedibus cautē egreditur.*]*Noctuīnus.* Nemo adest. Nunc avārum illū docēbō quam callidus sim. [*Porcū ex uncō refixum aufert.*] Cum forās mediā nocte venerit, ut porcū auferat, nihil inveniet. [*Intus properat.*]

*Nox de caelo cadit: paulo ante mediam noctem avarus
apparet.*

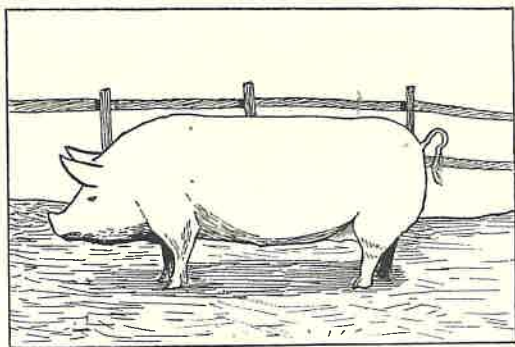
Avarus. Fortuna mihi favet: tenebriosa est nox, nec fulget luna, nemo me videbit porcum auferentem. Immo vero tam tenebriosa est nox, ut non videre possim ubi sit porcus. Mirum est; pro certo habeo me hic suspensisse, sed non inveniō. [*Loca propinqua pertractans.*] Deos immortalēs! Quid sentio? Uncus est, ē quō porcum suspendi! Evānuit porcus! Evānuit porcina. Ō pinguissimās pernās! [*Vocem tollit.*] Advenite vigiles! Fures, sicarii adsunt! Porcus quem trucidavi ablatus est.

Nocturnus. [*Ā tergō intrat.*] Bene rem geris. Sed maiore voce clamā, quō melius te audiant omnēs. Nisi omnēs audiverint, aliquis te porcīnam sibi esse datūrum putabit.

Avarus. Tacē, furcifer. Furtum non simulō. Aliquis rē verā porcum meum furātus est.

Nocturnus. Macte virtute! Sed etiam maiore voce clamā, nē quis ignoret.

[*Avarus maxime irascitur, et Nocturnum in aedēs depellit.*]

GRUĒS.

DRĀMATIS PERSONAE.

Nocturnus (coquus). Dominus. Lesbia (deliciae Nocturni).

SCAENA PRIMA.—*In culinā.*

[*Nocturnus membra gruis ante ignem coquit.*]

Nocturnus. [*Secum loquitur.*] Ut helluatur dominus! Heri pavonem, hodie gruem devorat. Gurgēs atque helluō, nātus abdomini suō est!

Lesbia. [*Intrat.*] Salvē, carissime! Odor mē ad culinam tuam allēxit. Quid coquās nesciō, sed optimum olet.

Nocturnus. Gruem coquō, quam dominus heri, dum venatur, cepit.

Lesbia. Tōtam gruem dominō soli appōnēs?

Nocturnus. Ita enim verō. Profundissima est ei ingluviēs.

Lesbia. Deos immortalēs! mox ei appōnēs aprum, animal, ut dicit Iuvenalis, 'propter convivia nātum'! Sed gruem hodiē non solus degustabit. Ego ipsa aliquantulum edam. Alterum crūs mihi appōne!

Nocturnus. Num sāna es? Actum erit de pelle meā, si alterum crūs tibi apposuerō. Quamquam helluō, non caecus est dominus meus.

Lesbia. Timēsne magis dominum quam mē amās? Famē paene enecta sum, sed cibum mihi praebere recūsās. [*Sē lacrimāre simulat.*]

Nocturnus. Nōli lacrimāre, per te deos orō. Aliquantulum tibi dabō.

[*Alterum crūs gruis Lesbiae dat, reliquam partem dominō appōnit.*]

SCAENA SECUNDA.—*In tricliniō.*

Noctūnus. [*cēnam appōnit.*] Cēnā hodiē fruēris, domine. Meliōrem gruem numquam coxī.

Dominus. Laetus audiō. Ēsuriō ut numquam antea.

Noctūnus. Omnia iam parāta sunt, domine. Nihil igitur obstat quā statim ēsse incipiās.

Dominus. Grātiās. Abire tibi licet. [*Noctūnus exit; dominus secum loquitur.*] Ah! hodiē ieiūnus sum, ut venātorem decet. Sed nil dulcius est quam bonō cibo famem depellere. [*Gruem avidē devorāre incipit; alterō crūre devorātō alterum ē lance frūstrā quaerit.*] Mirum! unum modo crūs devorāvi, sed alterum nōn vidētur adesse. Noctūnum rogābō num tōtam coxerit gruem. [*Noctūnum accit, qui intrat.*] Num tōtam coxisti gruem, ut iussi? Dēest alterum crūs.

Noctūnus. Ita enim vērō, domine, tōtam gruem coxī, sed nōnne scis gruēs singula modo habere crūra?

Dominus. Nūgās nārrās, scelestum caput! Putō te ipsum alterum crūs devorāsse.

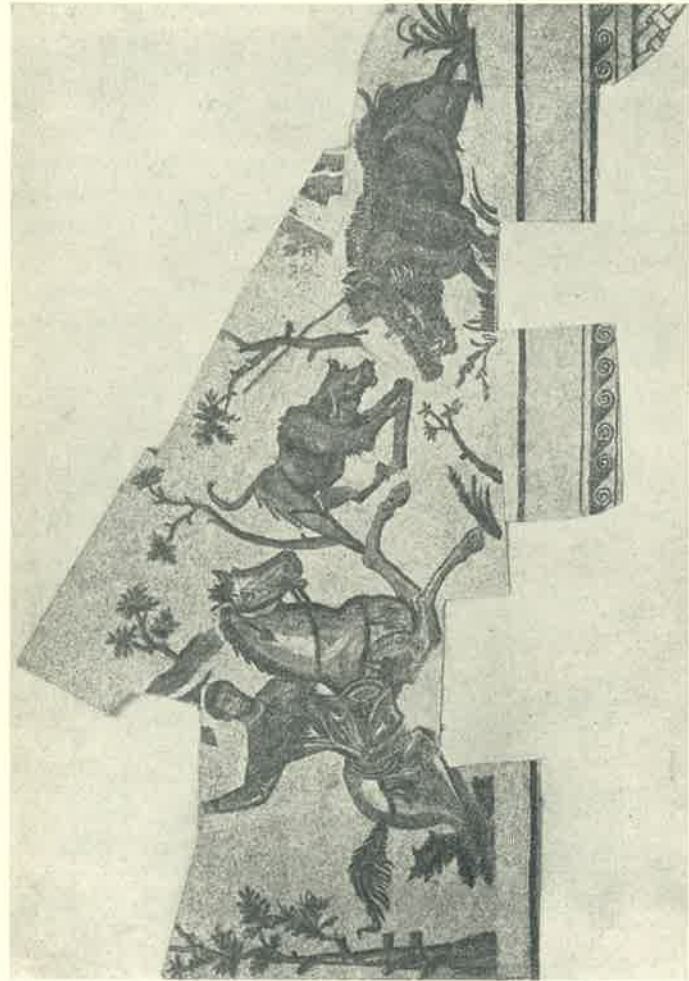
Noctūnus. Minime vērō! Ego nōn devorāvi, ita vivam; sed prō certō habeo gruēs singula modo habere crūra. Saepenumērō eas vidi singulis crūrībus apud stāgnū stantēs. Nōnne ipse vidisti?

Dominus. Fābulae! Nē vivam, si gruēs singula modo habent crūra. Crās ad venātiōnem mēcum veniēs, et tibi mōnstrābō eas bina habere crūra.

SCAENA TERTIA.—*In agrīs.*

[*Dominus et Noctūnus equīs vecti intrant.*]

Dominus. Undique erumpunt ferae, sed eas hodiē nōn persequar. Nihil nisi gruēs videre volō.

Dominus Noctūnū aprum interficit

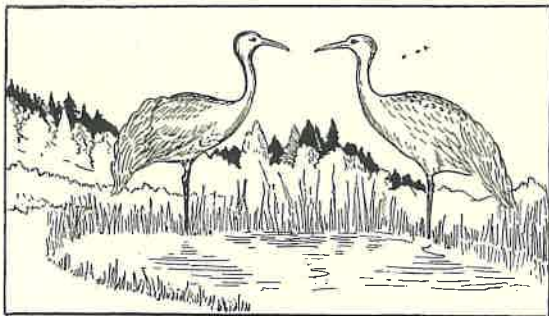
Nocturnus. Ecce! domine! Vidēsne gruēs illās apud stāgnū ad laevam stantēs? Ut dixi, singula modo habent crūra. [*Nocturnus digitō gruēs dēmōstrat, quae, ut solent, singulis crūrībus apud stāgnū stant.*]

Dominus. Videō eās. Ut dixisti, singula modo habere crūra videntur. Sed nōn omnia tālia sunt quālia videntur esse. Spectā eās nunc. [*Dominus plausum manibus dat; gruēs binīs crūrībus dēmissis statim avolant.*] Quot crūra nunc habent?

Nocturnus. Priusquam plausum manibus dedisti, domine, singula habebant crūra, sed nunc, cōnfiteor, bīna habent.

Dominus. Quid igitur dē grue quam heri mihi apposuisti?

Nocturnus. Ūnum modo habēbat crūs, nam plausum manibus nōn dedisti. Sī plausum manibus heri dedissēs, invēnissēs tuam quoque gruem bīna habere crūra.

SACERDŌS.

DRĀMATIS PERSŌNAE.

Nocturnus (eliēs). Sacerdōs.

Prīnceps (patrōnus).

SCAENA PRĪMA.—*Aedēs rēgiae.*

Prīnceps. [*Sēcum loquitur.*] Ut mē taedet hūius māgnificentiae aedium rēgiarū! Licet in aureō lectō, strātō pulcherrimē textilī strāgulō, recumbam, licet omnipotentem prīncipem assentātōrēs mē appellent, sed equum illum, quem cupiō, adipisci nōn possum.

Nocturnus. [*Ad prīncipem salutandī causā intrat.*] Veniam, clārissime, mihi dā quod hodiē sērus tē salutō. Nimis diū dormiebam, sed simul ac experrēctus sum ad tē festinō, ligulis, ut vidēs, dēmissis.

Prīnceps. Gaudeō quod tandem advēnistī: Ceteri iam abiērunt salutātōrēs et tū fortāsse beneficium mihi praebere poteris.

Nocturnus. Quod poterō laetus faciam. Dic, quaesō, quid cupiās.

Prīnceps. Beātumne mē esse putās?

Nocturnus. Et māmīmē quidem manifestō. Spectā unguenta, corōnās! Odōrēs incenduntur; mēnsae cōquīsītissimis epulis exstructae sunt; eximiā formā pueri nūtum tuum intuentēs diligenter ministrant. Num quid aliud optās?

Prīnceps. Equum, quem sacerdōs quīdam mihi vendere nōn volt.

Nocturnus. Sī sēria agis, clārissime, rem, precor, mihi expōne. Fortāsse auxiliō tibi esse poterō.

Princeps. Auscultā igitur. In vicō Tuscō sacerdotēs quīdam habitat, quī optimum possidet equum.

Noctūnus. [*Interpellat.*] Bene sciō, nam familiāris mihi est.

Princeps. Hunc equum emere cupiō, sed nullō modō sacerdoti persuadere possum ut mihi vendat. Si tū tamen equum salvō honōre adipisci poteris, mille denāriōs tibi dabō.

Noctūnus. Quantum est in mē, equum adipisci cōnabor. Cūrā modo prōmissis tuis stēs. Statim ad amicum mē cōnferam; cum equum adeptus erō hūc redibō. [*Exit.*]

SCAENA SECUNDA.—*Villa sacerdotis.*

Noctūnus. [*Intrat.*] Dī tē ament, sanctissime vir! Ut redolet pacem ac beatitudinem villā tuā!

Sacerdōs. Pax deōrumst, amice. Salvus sis tū quoque. Sed si villā tibi placet, cūr nōn saepius adventās? Trēs anni sunt ex quō hūc advēnistī.

Noctūnus. Multis negotiis occupātus rarissimē in otium mē recipere possum. Hodie tamen cum otiosior sim, facultate tecum colloquendī laetus fruar.

Sacerdōs. Recumbe igitur, et sermōnēs oppidānōs mihi nārrā.

Noctūnus. Nīl mihi iucundius. Caput et pēs sermōnis oppidānī sunt quadrigārum certāmina, in Circō Māximō. Nihil est in ore, in sermōne cuiusquam nisi factiō veneta, factiō russāta. Taedet mē audire.

Sacerdōs. Nōne bene dicit Horātius noster? Meministi scilicet—

‘Sunt quōs curriculō pulverem Olympicum
collegisse iuvat, mētaque fervidīs
evitāta rotīs palmaque nōbilis
terrārum dominōs evehit ad deōs.’

Noctūnus. Rectē admonēs. Sed strepitus ac clamōrēs

Māgnificentia aedium regiārum

spectatōrum tantī sunt ut aurēs omnium perstringantur. Simul atque quadrigae ē carceribus in stadium sē effundunt, omnēs surgunt spectatōrēs ; strepitū clāmōribusque faventium alii aliās factionēs incitant. Herī modo ad Circum Maximum mē contulī, et clāmōrēs adhuc audire videor.

‘Sunt quōs curriculo pulverem Olympicum collēgisce iuvat, mētaque fervidis ēvitata rotīs.’

Sacerdōs. Hoc quoque Horātius noster bene dēscribit, namque dicit—

Gargānum mūgīre putēs nemus aut mare Tuscum,
tantō cum strepitū ludī spectantur et artēs.

Noctuīnus. Semper aliquid aptum atque idōneum ē poētis commemorās. Utinam tam bonus essēs medicus quam homō lītterātus ! Nōn enim bonā sum valetūdine.

Sacerdōs. Pallidō quidem es aspectū. Num dolōrem quemdam sentīs ?

Noctuīnus. Nōn dolōre, sed vertigine afficior. Vix stāre possum.

Sacerdōs. Domum hodiē nōn redībīs, sed apud mē manēbis.

Noctuīnus. Grātias tibi agō. Nihil nisi cubitum ire volō. [Exeunt unā.]

SCAENA TERTIA.—*Cubiculum Noctuīnī in villā sacerdotis.*

[*Sacerdōs māne intrat : Noctuīnus in lectō cubat.*]

Sacerdōs. Salvē, Noctuīne. Spērō tē hodiē meliōre esse valetūdine. Dormiistīne bene ?

Noctuīnus. Salvus sīs tū quoque. Vereor nē gravī morbō affectus sim. Vix unam hōram dormīre poteram. Ex capite, ex ventre labōrō ; corpus nunc frīgidum, nunc calidum sūdāt . . .

Sacerdōs. Timeō nē febrem habeās. Est mihi liber Hippocratis quī dē morbis multa scripsit. Quaeram igitur nunc. [Exit.]

Noctuīnus. [*Secum loquitur.*] Callidē nunc rēs mihi est agenda. Crēdit mē rē vērā aegrōtāre, sed necesse est efficere ut crēdat mē mox moritūrum esse. Dis grātias agō quod, homō nimis lītterātus, librum, nōn medicum, quaesivit.

Sacerdōs. [*Cum māgnō librō redit.*] Sī placet tibi, quid Hippocratēs dē febre scripserit recitābō.

Noctuīnus. Graecam linguam nōn intellegō. Sed ipse perlege, deinde mihi dīc quid sit faciendum. Fidem tibi habēbō.

[*Ambō tacent, dum sacerdōs Hippocratem legit.*]

Sacerdōs. [*Librum dēpōnit.*] Sanguinem oportēre mittere dīcit. Sed opus erit medicō. Arcessam sine morā.

Noctuīnus. Nē fēcēris, amīce. Medicīs diffidō. Sī quis sanguinem mihi mīserit, sine dubiō moriar.

Sacerdōs. Nōli stultum tē praestāre. Officiū medicī est aegrōtantēs sārare, nōn interficere. Sanguine missō, multō meliōre eris valētūdine.

Noctuīnus. Si certum est tibi medicum arcessere, tibi obstāre nōn possum. Sed ad mortem mē parāre possum. Priusquam medicum arcessās, aliquid tibi dicere volō.

Sacerdōs. Nōne iocāris?

Noctuīnus. Nōn iocor, sed sēria dicō. Sacerdōs es tū, et priusquam moriar scelus quoddam tibi cōnfiteri volō. Sed priusquam nārrem, fidem mihi dā tē nēminī aliī nārātūrū esse.

Sacerdōs. Scelera quae cōfessus est aliquis numquam licet sacerdōti aliis nārare. Si sacerdōs ita faciat, Pontifex Māximus eum cōgat sē abdicāre.

Noctuīnus. Auscultā igitur. Fōrmōsa est tibi ancilla. [*Spirītum māgnā cum difficultāte haurit.*] Hanc quīnquies in templō osculātus sum.

[*Vi dēficiente, supinus in lectō recumbit.*]

Sacerdōs. Medicum arcessam.

[*Exit.*]

Noctuīnus. [*Ē lectō celeriter salit.*] Ad ancillam, ita vivam, prius ibit, et eam osculātiōnis accūsābit. Culīna subest; audire poterō. Bene! culīnam adit; eum audiō ancillam alloquentem. Ancilla scilicet negat; iurgium oritur. Deos immortalēs! Ancillam baculō verberat! Nunc mihi descendendum est.

[*Per scālās dēscendit et sacerdotem ex imprōvisō aggrēditur.*]

Sacerdōs. Di nōs servent! Estne Noctuīnus an larva?

Noctuīnus. Nē timueris. Mirābile dictū, subitō convalui; iam mihi est mēns sāna, ut prōverbium, in corpore sārō. Itaque statim discēdere cupiō. Sed tē reprehendō quam māximē quod scelus quod tibi cōfessus sum aliī nārāvisi. Ad Pontificem Māximum statim ibō, et tē apud eum malae fidei accūsābō. Compelleris tē abdicāre.

Pontifex Māximus

Sacerdōs. Di mē perdiderunt! Quōmodo, precor, tibi persuādere possum nē hoc faciās? Centum dēnāriōs tibi dabō, si mē nōn accūsābis.

Noctūnus. Equum tuum mihi dā, si nōnvīs mē ad Pontificem Māximum ire. Nūllō aliō modō prōhibere potes nē eam.

Sacerdōs. Ō mē miserum! Pretiōsissimus ac mirābilis est equus, sed tibi dabō si poscis.

[*Noctūnus equum ad principem dūcit, quī mille dēnāriōs ei dat.*]

RŪSTICUS.

DRĀMATIS PERSŌNAE.

Noctūnus noster. Rūsticus, quī haedum ad
Comes primus. macellum dūcit.

Comes secundus.

SCAENA PRĪMA.

[*Noctūnus, cum duōbus comitibus, animī causā iter facit ;
rūsticō obviam eunt.*]

Noctūnus. Vidētisne rūsticum illum, quī equō vehitur?

Comes primus. Illumne dicis cūius equum haedus ā tergō sequitur?

Noctūnus. Ita enim vērō. Tintinnābulum ē collō haedi est suspēsum, ut rūsticus dum sonum audit haedum adesse sciat.

Comes secundus. Quid autem ad nōs hic rūsticus, et equus, et haedus, et tintinnābulum?

Noctūnus. Nihil, nisi quod documentum fortāsse nōbīs dabunt mē vērā prōnūtiāre si quando mē callidissimum post hominum memoriam esse dicam.

Comes primus. Semper hōc modō glōriāris. Taedet nōs audire. Si igitur rem probāre potes, statim probā. Grātum nōbīs faciēs.

Haedus rūsticī.

Comes secundus. Rem tandem inter nōs compōnāmus.

Comes primus. Ut vōbīs mōnstrem mē omnium esse callidissimum, hunc haedum rūsticō insciō auferam . . .

Comes secundus. Atque ego, ut callidissimum mē esse probem, ipsum equum quō rūsticus vehitur auferam . . .

Noctūnus. Sed ego, quō mē callidiōrem vōbīs esse mōnstrem, ipsās vestēs, quās rūsticus fert, auferam.

Comitēs. Hīs conditionibus tē prōvocāmus. Finem faciēmus contrōversiae.

SCAENA SECUNDA.

Rūsticus. Ubi sit macellum nesciō, sed oppidānum quemdam aspiciō, quī certiorem fortāsse mē faciet. [*Comiti primō appropinquat.*] Salvē, bone vir. Potesne mihi dicere ubi sit macellum?

Comes primus. Salvus sis tū quoque. Si paululum prōgrediēris, macellum ā dextrā vidēbis.

Rūsticus. Grātias tibi agō quam māximās.

[*Rūsticus prōgreditur; comes primus haedum clam aufert et tintinnābulum ē collō haedī ablātum caudae equī affigit.*]

Comes primus. [*Ā tergō susurrat.*] Tintinnābulum dum audit rūsticus haedum sequi putābit.

Rūsticus. [*Sēcum loquitur.*] Optimum erat cōnsilium tintinnābulum ē collō haedī suspendere, namque dum sonum auribus accipiō, etiam si nōn respiciō, haedum sequi sciō. Mirus tamen vidētur esse tintinnābuli sonus; fortāsse tintinnābulum nōn liberum pendet, sed barbā haedī implicitum est. [*Respicit et haedum ablātum esse percipit.*] Deōs immortālēs! Ō mē miserum! Quid hoc video? Fūr quīdam haedum abstulit, et tintinnābulum caudae equī affixit. . . .

Comes secundus. [*Accurrēns.*] Nōnne haedum amīsisti, bone vir?

Rūsticus. Ita, ita, dī tē ament. Abōminandus quīdam fūr. . . .

Comes secundus. Omnia sciō; namque currentem quemdam vidi quī haedum fūne trahēbat, rapiēbat. Fūrem esse putāvi, namque . . .

Rūsticus. Ubi est? Dic mihi, precor, ubi videris.

Comes secundus. Ā dextrā per agrōs celeriter currēbat. Curre tū quoque, fortāsse fūrem cōsequi poteris; ego equum tenēbō.

Ego equum tenēbō

[*Rūsticus ex equō dēscendit; equum comitī secundō commendat et per agrōs currere incipit. Comes secundus equum abducit. Mox rūsticus omnīnō dēfatigātus redit.*]

Rūsticus [*Anhelāns.*] Fugitivum cōsequi nōn poteram. Effugit, evāsit, evānuit. Male sit er. . . Sed heus tū quī equum meum tenēs, ubi es? Ō mē miserrimum, stultissimum! Neque hominem neque equum. vidēre possum. Fraus fraudī addita est. Alter haedum, equum alter abstulit. *Rūsticus* ab oppidānis dēceptus sum. Sed nunc pedibus domum eundum est. Quō tristior, eō prūdēntior sum. [Exit.]

SCAENA TERTIA.

[*Rūsticus domum rediēns Noctūinō nostrō apud stāgnum sedentī obviū fit.*]

Noctūinus. [*Pectus plangēns.*] Ō mē miserum! Miserrimus sum mortalium. Quid agam nesciō.

Rūsticus. [*Misericordiā commōtus.*] Quid rei est? Quid tibi accidit, quod hōc modō plorās?

Noctūinus. Salvē, hospes. Benignus esse vidēris, et grātiās tibi agō quod mē adiuvāre vīs, sed nēmo id facere potest. Omnīnō perditus sum. Dominus mē interficiet. Ō mē miserum! actum est dē pelle meā.

Rūsticus. Expōne saltem quid tibi acciderit. Ipse dolorum nōn expers fortasse auxiliō tibi esse poterō.

Noctūinus. Utinam possēs! Sed saccus, quī mille dēnariōs continēbat, ē manibus meis in hoc stāgnum est dēlapsus. . .

Rūsticus. [*Interpellat.*] Talem rem restituere facillimum est. Tū nōn miserrimus mortalium es, sed ego quī haedum et equum meum amiserim. Fūr quīdam haedum clam abstulit, deinde dum eum capere cōnor, alter fūr

equum mihi abstulit. Sed tecum multō melius rēs sē habet. Scīs ubi saccus tuus sit; modo necesse est tē in stāgnum immergere et pecūniam recipiēs.

Noctūinus. Sed natāre nōn possum. Tibi tamen dimidiam pecūniam dabō, si saccum mihi recēperis.

Rūsticus. Saccum hōc pactō recipiam. Fac ut prōmissis stēs, nam pecuniā mihi opus est, ut novum equum emam.

[*Rūsticus vestēs exuit et sē in stāgnum immergit; quibus factis Noctūinus cum vestibus rūstici celeriter abit.*]

VALETUDINARIUM.

DRAMATIS PERSONAE.

Noctūinus (homō adultus). Praefectus valētudinariō.
Homō aeger.

SCAENA PRIMA.—*Extrā aedēs Noctūinī in vicō Tuscō.*

[*Noctūinus titulum ad frontem aedium nūperrimē affixit.*]

Praefectus valētudinariō. [*Aedēs praeterit et titulum adspicit.*] Quid hoc vidēō? Num domus locatur? [*Titulum perlegēns.*] ANIMADVERTITE AEGRĪ. HĪC HABITAT MEDICUS QUI OMNĒS AEGROTANTĒS INTRĀ TRĒS DIĒS SĀNĀRE POTEST. Hem! māgna prōnūntiat. Utinam ego possem! nōn tam cōnfertum aegris hominibus mihi esset valētudinariū. Sed ut rēs nunc sē habent, diēs noctēsque excrucior, dum quid sit faciendum dēliberō. Hominem alloquī certum est. [*Clāmat.*] Heus! Esne tū egregius ille medicus?

Noctūinus. Medicus sānē sum, cēteris, ut sperō, nōn dēterior.

Praefectus valetudinariō. Multo sapientior es ceteris medicis, si rē vērā id facere potes quod pronūtiat titulus hic. Sed ego nōn crēdō.

Noctūnus. Nōn est culpa mea, si tū nōn crēdis. Medicus sum, nōn orātor: officium meum est aegrōtantes sārare, nōn ignāris persuādere vērū esse incrēdibile. Sed quocūque modō aegrōtās, intrā trēs diēs tē sārābō.

Praefectus valetudinariō. Ipse nōn aegrōtō, dīs grātias agō; est mihi, ut prōverbium, mēns sārā in corpore sārō. Sed praefectus sum valetudinariū, quod replētum est aegrōtantibus. Immō vērō tot aegrī adsunt ut quid agam nesciam.

Noctūnus. Experimentum igitur sollertiae meae fac. Ad valetudinariū tecum veniam; aegerrimum quemque breviter interrogābō, ut quālis morbus sit cuique inveniam. Deinde nisi omnīnō dēsertum ac vacuum intrā trēs diēs erit valetudinariū, mille dēnariōs tibi dabō. Si tamen vacuum erit, tē oportebit mille dēnariōs mihi dare. Spondēsne?

Praefectus valetudinariō. Spondeō. Eāmus unā.

[*Excunt.*]

SCAENA SECUNDA.—*In valetudinariō.*

[*Noctūnus et praefectus intrant.*]

Aeger quīdam. Dī deaeque tē perdant! Decem iam diēs cubō cruciatū exquisitissimō affectus, sed tū neque remedium neque sōlāmen attulisti. Nōn valetudinariō praefectus esse dēbēs, sed sepulcris.

Praefectus. [*Aegrū alloquitur.*] Iterumne quereris, queribunde? Etiam si Aesculāpius ipse tē cūrāret, tibi nōn satisfaceret. Sed doctissimum medicum tibi addūcō, quī prōmittit sē intrā trēs diēs omnīnō tē sārātūrum esse.

Aeger. Dī tē pessum dent, quod hominem miserum et aegrū ita irrīdēs!

Noctūnus. Nōn tē irrīdet, bone vir, sed vērā dicit. Quocūque morbo affectus es, intrā trēs diēs tē sārare possum. Dic igitur quālis sit tibi morbus.

Praefectus. [*Noctūnum alloquitur.*] Dum aegrōtantes interrogās, ego abibō alia negōtia cūrātūrus. [*Exit.*]

Noctūnus. [*Apud lectum hominis aegrī cōnsidit.*] Mirāris scilicet quod tibi dixi, vērū tamen est. Plērique medici artem suam ignōrant, ego tamen medicāmentum mirābilissimum excōgitāvī, quod omnēs morbos sārare potest. Mira nātūra huius medicāmentī, sed dīrus est modus faciendī. Necesse enim est ex hūmānō cinere faciam, atque ut cōpiam mihi renovem ad hoc valetudinariū hodiē vēnī. Unum igitur ex vōbīs capiam, ignīque combūram, ut ē cinere eius medicāmentum faciam. Quōmodo igitur sim actūrus, auscultā. Apud iānuam stāns māgnā vōce ‘Exite sārī’ exclāmābō, deinde eum capiam quī ultimus exierit, atque medicāmentum ē cinere eius faciam.

[*Aeger terrōre percussus pallidus in lectō iacet, dum Noctūnus omnēs lectōs vicissim adit, atque eadem unicuique aegrōtantium expōnit.*]

Nunc omnēs intellegitis quid sim actūrus. Iānuae iam appropinquō, iam ‘Exite sārī’ exclāmō. Occupet extrēmum scabiēs.

[*Quibus auditis, omnēs aegrī quam celerrimē ē lectis prōsiliunt et per iānuam ruunt, nam nēmo ultimus esse volt.*]

Praefectus. [*Sonum impetūs audit et redit.*] Quid accidit? Ubi sunt hominēs aegrī?

Noctūnus. Ecce! valetudinariū vacuum ac dēsertum! Mille dēnariōs mihi dēbēs.

SIMULĀCRUM.

DRĀMATIS PERSONAE.

Noctuīnus, quī hospes est. Convivae complurēs.
Simulācrum.

SCAENA PRĪMA.

[*Extrā villam Noctuīnī in summō Iāniculō sitam.*]

Noctuīnus. [*Convivās excipit.*] Salvete omnēs! Salvōs
gaudeō vōs advenīre.

Conviva primus. Salvē, bone hospes! Ut laetus tē
aspiciō!

Conviva secundus. Ut iūcunda sunt haec loca, hortis
Hesperidum beātiora!

Noctuīnus. Rectē dicis, et rectē dicit Mārtiālis poēta
quem commemorās:

Hinc septem dominōs vidēre montēs
et tōtam licet aestimāre Rōmam.

Conviva tertius. [*Digitō dēmōstrat.*]

Fidenās veterēs brevesque Rubrās!

Conviva secundus.

Spectā! Flāminiae Salāriaeque
gestātor patet essedō tacente.

Conviva primus. Beātus es, Noctuīne, quī tam pulchram
villam emeris. Num māgnī tibi cōstitit?

Noctuīnus. Minimē, parvī pretiī villam spatiōsam,
hortum amoenum, emī. Speciē quidem omnia sunt
pulcherrima, subest tamen aliquid malī. Nōn omnia tālia

sunt quālia videntur esse. Sed ad cēnam properēmus,
nam post cēnam āleā nōbis erit lūdendum. Nē tempus
igitur perdāmus.

Conviva tertius. Statim villam intrēmus. Nil mihi
iūcundius est quam āleā mē oblectāre.

[*Omnēs villam intrant.*]

SCAENA SECUNDA.—*Post cēnam āleā lūdunt
convivae.*

Conviva primus. Iam licet āleae indulgēre.

Noctuīnus. Ecce fritillus et tesserae! Dēpōnite loculōs
ad tabulam et cōsidite omnēs. Ego positā arcā lūdā.

Conviva tertius. Ego quoque. Dā mihi fritillum.
Primus iaciam. [*Fritillō quassātō tesserās in tabulam
iacit.*] Ūniō! Ūniō! Ūniō! Mē miserum! Ut dicit
Propertius poēta:

Mē quoque per tālōs Venerem quaerente secundōs
Semper damnōsī subsiluēre canēs.

Conviva secundus. Nunc ego iaciam. Venus exsiliat!
Euge! Euge! Sēniō, sēniō, sēniō.

Conviva primus. Arbiter bibendī creatus es. Dic quā
ratiōne sit bibendum.

Noctuīnus. Nōlī parcere vīnō. Advenite, puerī!
[*Plausum dat manibus.*] Quadrimum dēpōnite Falernum.

Conviva secundus. Cum hospes vetet vīnō parcere
miscēte, puerī, novem merī cyathōs cum tribus aquae.
Geniō indulgebimus.

Noctuīnus. Bene fecisti. Macte virtūte! Nunc fritillum
mihi dā. [*Iacit.*] Ō mē miserum! Canis exsiluit. Iterum
trēs denāriōs in medium cōnferam.

Advenite, pueri ! Quadrimum depromite Falernum

[*Diū ludunt aleatōres : tesseris iactātis, ut quisque canem aut senionem miserat, in singulās tesseras singulōs denāriōs in medium cōferēbat, quōs tollēbat universōs quī Venerem iēcērat. Nec fortūna Noctūnō favēbat, quī mox mille denāriōs perdidit.*]

Noctūnus. Veniam, amīcī, mihi date sī paululum vōs relinquō. Necesse est praecepta quaedam servīs dem.

[*His dictīs Noctūnus exit et servō cūdam fidēlī imperat ut candidā veste amictus trichlinium intret atque brachijs extētis larvæ instar perambulet. Ipse ad aleatōres redit.*]

Convīva tertius. Bene ! nōn multum perdidit. Sed ecce ! hospes noster iam redit. Velim, Noctūne, de villā tuā audire, namque meminī tē ante cēnam dixisse aliquid mali subesse. Visne nobīs dicere quid sit ?

Noctūnus. Nōn equidem recūsō. Villa enim infāmis est ; larva hīc habitat : per silentium noctis sonitus ferri catēnārumque auditur : mox appāret simulācrum candidā veste amictum, quod brachijs extētis per trichlinium perambulat.

[*Omnēs animum Noctūnō attendēbant, nec servum intrāre vidēbant, sed subitō simulācrum adesse percēperunt.*]

Convīva primus. Iūpiter nōs servet ! Simulācrum adest ! Spectāte ad laevam !

Convīva secundus. Nōn dubium est quā simulācrum sit. Ut terribile est aspectū !

Convīva tertius. Effugiāmus universi !

[*Convīvae sēsē in fugam dant. Noctūnus autem manet et pecūniam, quam quisque suam apud sēdem reliquerat, celeriter colligit et in arcam suam depōnit.*]

Noctūnus. [*Clāmat.*] Redite, amīcī. Ēvānuit simulācrum.

[*Convivae redeunt, sed nullam pecūniam inveniunt.*]

Convivae. [*Ūnā vōce loquentēs.*] Ut terruit nōs! Gaudēmus quod ēvānuit. Cōnsidāmus. Oh nōs miserōs! Ubi est pecūnia nostra?

Noctūnus. Tōtam pecūniam abstulit simulācrum.

24070